

**MUSIIKINOPETUKSEN TAVOITTEET JA OPPILAAN
MOTIVOINTI**

Leila Saari
Kandidaatintutkielma
Musiikkikasvatus
Kevät 2013
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Leila Raakel Helena Saari	
Työn nimi – Title Musiikinopetuksen tavoitteet ja oppilaan motivointi	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Kevät 2013	Sivumäärä – Number of pages 30
Tiivistelmä – Abstract <p>Peruskoulun musiikinopetukselle on asetettu selkeät tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, jotka tulisi oppituntien puitteissa täyttää. Tämän tutkimuksen tehtävänä oli esitellä näitä perusopetuksen tavoitteita ja selvittää, miten oppilasta voisi motivoida, jotta tavoitteet täyttyisivät paremmin. Tutkimuksessa kerrotaan lyhyesti musiikkikasvatuksen historiasta sekä esitellään ja vertaillaan musiikin perusopetuksen opetussuunnitelmien tavoitteiden ja sisältöjen kehittymistä nykypäivään.</p> <p>Tutkimuksessa selvennetään musiikin perusopetuksen opetussuunnitelman määrittelemät tavoitteet 1.-9.-luokille ja käsitellään olennaisimmat tavoitteisiin ja niiden täyttymiseen vaikuttavat tekijät. Tutkimuksessa myös vertaillaan eri oppimateriaalien toimivuutta suhteessa opetussuunnitelman asettamiin tavoitteisiin.</p> <p>Lisäksi tutkimuksessa käsitellään motivaatio-termiä sekä erilaisia oppilaiden motivointikeinoja. Motivaation säilymisen kannalta on tärkeää, että opettaja antaa tarpeeksi haastavia, muttei liian vaikeita tehtäviä. Toisin sanoen motivaation ylläpitäminen vaatii välillä tasapainoilua. Musiikinopetuksen jatkuva uusiutuminen tuo opetuksen järjestämiseen oman haasteensa, mutta vaikuttaa mitä luultavimmin positiivisesti oppilaiden motivaatioon. Multimedian käytön yleistymisen ja opetussisällöt päivittyminen tuovat perinteiseen koulun musiikinopetukseen uusia vivahteita.</p> <p>Tutkimuksen materiaalina on käytetty alan kirjallisuutta ja muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Aiheesta saisi mahdollisesti laajempaa jatkotutkimusta keräämällä ja tutkimalla esimerkiksi haastattelumateriaalia.</p>	
Musiikkikasvatus, opetussuunnitelma, oppimateriaali, opetusmenetelmä, motivaatio	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MUSIIKINOPETUKSEN HISTORIA	3
2.1	HISTORIASTA NYKYPÄIVÄÄN.....	3
3	MUSIIKINOPETUS SUOMESSA	6
3.1	MUSIIKINOPETUKSEN TAVOITTEET	6
	3.1.1 Arviointi tavoitteiden täyttymisestä	
3.3	OPETUSSUUNNITELMA	9
3.3	OPETUSMENETELMÄT JA TYÖTAVAT	11
3.4	OPPIMATERIAALIT	12
4	MOTIVAATIO MUSIIKINOPETUKSESSA	16
4.1	MOTIVAATION KÄSITE.....	16
4.2	MOTIVAATIOON VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	17
4.3	MITEN MOTIVOIDA OPPILAITA?	18
5	MUSIIKINOPETUKSEN TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ	21
6	POHDINTA	23
7	LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten peruskoulun musiikinopetuksen tavoitteet täyttyvät opetussuunnitelmien, oppimateriaalien ja vähäisten tuntimäärien puitteissa. Lisäksi tavoitteena on tutkia, mikä merkitys oppilaan motivoimisella on tavoitteiden täyttymiselle. Proseminaaritutkielmani toimii pohjana mahdolliselle jatkotutkimukselleni, jossa haluaisin syventyä tarkemmin musiikin opetuksen tavoitteellisuuteen ja siihen, toteutuvatko opetussuunnitelmat käytännössä. Millaisia työtapoja opettajat valitsevat ja käyttävät tavoitteiden saavuttamiseksi ja miten työskentelystä voisi saada pitkäjänteisempää? Työn yhtenä tavoitteena on myös musiikin opetussisältöjen sisäistäminen ja oman ajattelun kehittäminen kohti tehokasta ja monipuolista musiikinopetusta.

"Kaikkien opetussuunnitelmassa lueteltujen asioiden käyminen pakollisessa musiikissa on joko erittäin pintapuolista tai mahdotonta." (Laitinen, Hilmola, Juntunen 2010, 50.) Näin kommentoi eräs opetushallituksen kyselyyn vastannut opettaja opetusta vaikeuttavia tekijöitä. Tämä epäkohta on varmasti monen musiikinopettajan arkipäivää. Musiikkipetuksen pitää yhtä aikaa olla mukavaa ja helppoa, ja työskentelyn käytännönläheistä ja sosiaalistavaa. Peruskoulussa pakollista musiikkia opiskellaan 1-2 tuntia viikossa, joka on opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi sekä suuret ryhmät ja erilaiset taustat huomioon ottaen mielestäni liian vähän. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan "musiikillisia taitoja kehitetään pitkäjänteisellä, kertaamiseen perustuvalla harjoittelulla" (Opetushallitus 2004.) Mattila (2006) kiteyttää ongelman ytimen hyvin: "Käsitys yleissivistykseen kuuluvasta ja opetuksen arvoisesta musiikista on laaja ja suuri määrä asiakokonaisuuksia olisi mahdutettava pieneen tuntimäärään." (Mattila 2006, 5.) Opettajan täytyy tehdä valintoja opetettavista aiheista ja työskentelytavoista. Olen kuullut opiskelutovereiltani muisteluja musiikintunneista, joilla oltiin usein levyraatia tai laulettiin samoja lauluja. Myös omat muistoni peruskoulun musiikintunneista tiivistyvät pitkälti teorian ja historian lisäksi kuorolauluun ja nokkahuilun soittoon. Bändisoittimia kokeilin ensimmäisen kerran kunnolla vasta lukiossa.

Koulu vie suuren osan nuorten ajasta ja näin ollen vaikuttaa merkittäväällä tavalla nuorten elämään. Pääasiassa suomalaiset peruskoululaiset ottavat mielestäni koulutyön vakavasti ja haluavat suoriutua siitä kiitettävästi. Minulle on kuitenkin muodostunut käsitys, että musiikintunnit ovat joillekin oppilaille koulupäivän kevennyksiä, eikä sen vuoksi tunteihin tarvitse erityisesti syventyä. Minua kiinnostaa, millaisia sisältöjä ja tavoitteita musiikinopetuksessa on ollut aikaisemmin ja millaiset ovat laaditut tavoitteet tänä päivänä. Miten opetusmateriaalit ja työskentelymenetelmät tukevat asetettuja tavoitteita? Miten oppilaan motivaatio musiikkiin syntyy ja miten tuntityöskentelymenetelmillä voitaisiin motivoida oppilaita osallistumaan enemmän ja todella saavuttamaan näitä oppimistavoitteita?

2 MUSIIKINOPETUKSEN HISTORIA

Suomen koulutusjärjestelmä on muokkautunut eri vaiheiden kautta nykyään toimivaan peruskoulujärjestelmään. Musiikilla on ollut vahva asema ja se on ollut kiinteä osa koulutusta alusta asti. Opetussisällöt ja -menetelmät ovat kuitenkin muuttuneet vuosien saatossa, ja onkin mielenkiintoista selvittää, millaisten vaiheiden kautta tämän päivän musiikinopetukseen on tultu.

2.1 Historiasta nykypäivään

Keskiajalla koulutuksesta Suomessa vastasi kodin lisäksi kirkko ja yleisimpiä kouluja tuolloin olivat luostarikoulut. Oppiaineen nimi tuolloin oli laulu, se kuului latinan lisäksi tärkeimpiin oppiaineisiin ja sitä opetettiin päivittäin. Oppituntien sisältönä oli pitkälti virsilaulua ja liturgiaa. Opetus perustui korvakuunteluun ja laulut opeteltiin ulkoa. Tuohon aikaan tunneilla opeteltua materiaalia käytettiin jumalanpalveluksissa. Koulutuksen tärkein tehtävä oli pitkän aikaa kouluttaa pappeja. 1500-luvulla koulun musiikin opetuksen mullisti laulukokoelma *Piae Cantiones* (1582). Merkittävä tekijä oli se, että muista kokoelmista poiketen *Piae Cantiones* sisälsi uskonnollisten laulujen lisäksi myös maallista ohjelmistoa. Oppituntien sisältö laajeni: laulun lisäksi opiskeltiin musiikin teoriaa, koraalilaulua, solmisaatiota, prima vista -harjoituksia, kirkkosävellajeja ja psalmikaavoja. Laulun asema kouluissa oli 1600-luvulle tultaessa edelleen vahva. Uskonnolliset teemat säilyivät tuntien sisältönä, mutta kirkon piiristä irtaantuminen toi hiljalleen kouluihin soitinmusiikkia ja maallinen ohjelmisto nosti suosiotaan. Vasta 1700-luvulla musiikin asema kouluissa heikkeni maallisen musiikin vallatessa alaa, esimerkiksi lukioissa laulu ei enää ollut pakollinen oppiaine. (Kettunen 1999, 4-18.)

Koko koulujärjestelmä 1800-luvulla oli suuren muutoksen keskellä: Suomeen kantautuivat tyttökoulut ja koulumuodot kehittyivät. Musiikkikasvatuksen saralla paranneltiin niin opetusmenetelmiä kuin -suunnitelmiakin. Lukuaineiden merkitys kasvoi ja laulutuntien määrä vähennettiin kahteen tuntiin viikossa. 1800–1900 -luvun vaihteessa kiisteltiin koululaitoksen rakenteeseen liittyvää keskustelua, joka ratkaistiin lopulta niin, että ala- ja yläkansakoulusta tuli pohja oppikoululle. Tuntien sisällötkin kokivat muutoksia. Laulun oppikirjojen käyttöä lisättiin ja niitä kehitettiin,

luokka-asteiden välille asetettiin selkeämmät tavoitteet ja erot, myös musiikin virkistyksestä arvoa alettiin korostaa. Oppikirjoissa välittyivät edelleen ajan tärkeät aatteet: uskonnollisuus ja isänmaallisuus. (Jurva 2007, 9.) Ongelmaksi muodostuivat lauluopetukselliset käytänne- ja näkemyserot, joita pohdittiin vielä itsenäistymisen jälkeenkin. Menetelmien eroavaisuuksista huolimatta laulua opetettiin tarkasti. Kansakoulun oppilaat käsittelivät rytmii- ja säveltapailutehtäviä. (Jurva 2007, 7.) Laulun opetuksen kehitys tyssäsi 1930–40 -luvulla. Suomi kärsi sodista ja niiden seurauksista, joten koululaitoksen uudistuskin hidastui. Laulun opetuksen tuntimäärät vähenivät eikä uusia laulukirjoja syntynyt yhtä tiheään tahtiin. Viisikymmentäluvulla uudistuksia alkoi kuitenkin taas tapahtua, kun opetukseen otettiin mukaan koulusoittimia, silti oppiainetta puhuteltiin edelleen lauluna. Oppilaita rohkaistiin laulamaan ja muutenkin kasvatuksellisiin näkökulmiin alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota, mikä asetti opettajien ammattitaidolle uusia vaatimuksia. (Kettunen 1999, 20-66.) Sotien jälkeen yhteiskuntaa alettiin muuttaa useilla osa-alueilla, jotka näkyivät myös musiikkielämässä. Television, elokuvien, radion ja äänilevyjen ansioista populaarimusiikki tuli kaiken kansan keskuuteen ja vaikutti näin ollen lasten ja nuorten kautta myös musiikkikasvatukseen. Samalla musiikin harrastusmahdollisuudet lisääntyivät roimasti. (Jurva 2007, 12-15.)

Koulujärjestelmä alkoi hiljalleen siirtyä kohti peruskoulujärjestelmää. Laulutunteja alettiin kutsua musiikintunneiksi vuonna 1963. Musiikin tuntimäärät pysyivät kutakuinkin samoina, vaikka muutoksia oppituntien keston tehtiin valtakunnallisella tasolla. Ensimmäiset musiikkiluokat perustettiin vuonna 1966. Koulumusiikin asemasta oltiin kuitenkin edelleen huolissaan. Keskustelua herätti muun muassa vanhanaikainen ja yksipuolinen opetussuunnitelma, opetusvälineiden puute sekä musiikinopetuksen puutteellinen koordinointi. (Jurva 2007, 25.) Peruskouluasetus annettiin 26.6.1970, mikä käytännössä tarkoitti, että oppivelvollisuus oli yhdeksän vuotta edellisten 4-8 vuoden sijaan. Peruskoulussa musiikintuntien määrä väheni, mutta sisältö monipuolistui. (Kettunen 1999, 71-78.) Laulunopetuksen kehittyminen kokonaisvaltaiseksi musiikinopetuksiksi merkitsi myös kasvatuksellisten arvojen ja asenteiden muuttumista. Aiemmin virkistysaineena pidettyä musiikkia alettiin pitää yksilön persoonallisuuden ja ryhmän sosiaalisuuden kehittäjänä. (Jurva 2007, 26.)

Peruskoulun tuleminen tasapuolista musiikinopetuksen eli toi sen kaikkien saataville. Nykyään käytössä on monipuolista oppimateriaalia, johon teknologian kehitys on tuonut oman lisänsä. Soittimisto on laajentunut entisestään ja perinteisten koulukirjakappaleiden lisäksi tunneilla valmistellaan paljon aallon harjalla olevaa musiikkia.

3 MUSIIKINOPETUS PERUSKOULUSSA

Musiikkia opiskellaan peruskoulussa nykyään keskimäärin 1-2 tuntia viikossa. Opetushallituksen teettämän arvioinnin mukaan 65% otoskoulujen opettajista on muodollinen kelpoisuus opettaa musiikkia (Laitinen, Hilmola, Juntunen 2010, 42), mikä tarkoittaa, että loput opettajista opettavat ilman kelpoisuutta. Opetussuunnitelmaan on asetettu musiikintuntien sisältö- ja tavoitevaatimukset ja ne viitoittavatkin opettajien työtä hyvin pitkälle. Tavoitteet ovat korkealla, mutta ne pyrkivät pitämään korkeatasoista musiikinopetusta yllä. Opetusmenetelmien valinnasta opettaja on kuitenkin vastuussa itse.

3.1 Musiikinopetuksen tavoitteet

Kasvatustyön avulla pyritään siirtämään seuraavalle sukupolvelle hyväksi koettu arvomaailma ja toteuttamaan tavoitteita. Musiikinopetuksen tavoitteet ja sisältö heijastavat aikansa yhteiskuntaa, kulttuurista ilmapiiriä, sekä ihmis- ja oppimiskäsitystä. (Suomi 2009, 67; Kosonen 2009, 158.) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa määritellään musiikinopetuksen tavoitteet. Punainen lanka opetuksen tavoitteissa on ollut saada musiikkia harrastamaton nuori kiinnostumaan musiikista ja antaa oppilaalle musiikillisia ilmaisuvälineitä. Koulun musiikinopetuksen tulisi myös tukea oppilasta löytämään oma musiikillinen kiinnostuksen kohteensa, mikä edellyttää musiikin aihealueiden läpikäymistä monipuolisesti. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet POPS 2004.) Peruskoulun musiikinopetuksen tavoitteet on jaettu erikseen 1.-4.- ja 5.-9.-vuosiluokille.

Peruskoulun alaluokilla musiikinopetuksen keskiöön on asetettu musiikin kokonaisvaltaisuus. Varhaisessa vaiheessa oppilaiden musiikillista ilmaisua tulisi kehittää leikinomaisen toiminnan avulla. Tavoitteet ovat korkealla, sillä 1.-4.-luokilla oppilaan on määrä oppia ilmaisemaan itseään soittaen, laulaen sekä liikkuen, ryhmässä ja yksin. "Musiikillisen maailman monimuotoisuuden" ymmärtäminen ja musiikin eri elementtien käyttäminen keksinnän aiheina ovat myös opetussuunnitelman asettamia tavoitteita. (POPS 2004.)

Yläkoululaisille musiikinopetuksen ydin on jo hankitun tiedon ja musiikillisen ymmärtämisen laajentamisessa sekä kriittisyyden opettelemisessa. Tavoitteena on myös oppia musiikin elementtien (rytmi, dynamiikka, melodia, harmonia, sointiväri, muoto) rakentuminen musiikissa. Myös musiikilliseen luovuuteen kehoitetaan "musiikillisen keksinnän keinoin". (POPS 2004.) Tämä tarkoittaa improvisoinnin, sovittamisen ja säveltämisen hyväksikäyttöä omassa ilmaisussa.

Koulun musiikinopetuksen, varsinkin musiikinopettajan vaikutusmahdollisuudet oppilaiden aktiivisen musiikkisuhteen muotoutumisessa ja omatoimiseen musisointiin motivoimisessa on koulun musiikkikasvatuksen tärkeä tehtävä. Kokonaisvaltaisena tavoitteena siis on, että kiinnostus musiikkiharrastukseen heräisi myös koulun ulkopuolella olevana harrastuksena. (Kosonen 2009, 157.) Mielekkäintä opetuksessa olisi lähteä liikkeelle nuorelle itselleen läheisten musiikinlajien kautta. (Anttila & Juvonen 2002, 106.) Innostumisen kannalta on tärkeää tarjota musiikin parissa onnistumisen elämyksiä. Mattilan (2006) haastatteleman musiikinopettajan mukaan kunnianhimoisista tavoitteista on luovuttava ja lähdettävä niin yksikertaisista tehtävistä, että jokainen voi onnistua ja osallistua. Haastateltava haluaa myös tehdä alusta alkaen selväksi, että musiikin tunneilla opiskellaan eikä kyseessä ole mikään *vapaatunti*. (Mattila 2006, 43.)

Koska musiikkia on peruskoulussa keskimääräisesti noin yksi tunti viikossa, on kaikkien tavoitteiden saavuttaminen varmasti haastavaa. Tämän takia on lähes välttämätöntä tehdä rajanvetoja ja linjauksia opetettavista aiheista.

3.1.1 Arviointi tavoitteiden täyttymisestä

Opetushallitus teetti vuonna 2010 koko Suomen kattavan arvioinnin, jonka ajatuksena oli selvittää, kuinka hyvin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) mainittujen musiikin, käsityön ja kuvaamataidon tavoitteet on kouluissa saavutettu. Arviointi tehtiin 9.-luokkalaisille ja siinä oli kolme vaihetta. Eri oppiaineiden osa-alueille laadittiin erityyppisiä ja -tasoisia tehtäviä, joiden avulla pyrittiin arvioimaan oppilaiden tasoa suhteessa opetussuunnitelmien määrittelemiін tavoitteisiin. Osa tehtävistä oli kuuntelutehtäviä ja osa kulttuurin- ja musiikintuntemukseen liittyviä kirjoitustehtäviä. Lisäksi arvioinnissa esitettiin mm. musiikin merkintään, käsitteistöön ja nuottikuvaan liittyviä harjoituksia. Arvioinnin

kolmannessa vaiheessa tutkittiin oppilaiden musiikin tuottamisen taitoja. Tähän vaiheeseen osallistui vain osa otoskoulujen oppilaista. Tehtävissä annettiin laulu- ja soittonäytteitä sekä sävellettiin kappaleita pienryhmissä.

Oppilaiden tekemien arvioivien tehtävien ja itsearvoivien kyselyiden lisäksi arviointiin liittyi myös opettajilta ja rehtoreilta kerätyt kyselyt, jotka koskivat opetuksen järjestämistä ja mielipiteitä taito- ja taideaineiden opetuksen kehittämiseksi. Mielestäni kyselyn vastaukset selventävät hyvin musiikinopetuksen nykytilanteen. Musiikintunnit ovat pääsääntöisesti hyvin toiminnallisia. Silti suurin osa opettajista pitää opetussuunnitelmaa liian laajana, eikä aikaa sen asettamien sisältöjen läpikäymiseen ole riittävästi. (Laitinen, Hilmola, Juntunen 2010, 8-10; 37-40; 45-.)

Vastaukset olivat odotettavissa, mutta niissä tuli esiin mielenkiintoisia näkökulmia. Kyselyyn vastanneet opettajat pitivät opetusta hankaloittavina seikkoina mm. sopimattomia opetustiloja, heikkotasoisista välineistöä, musiikintuntien vähäistä määrää ja suuria ryhmäkokoja. Tärkeimpänä musiikinopetusta edistävänä tekijänä pidettiin yhteistyötä muiden opettajien, vanhempien tai kulttuuritoimijoiden kanssa. Myös musiikkiluokkatoiminnan positiiviset vaikutukset oli huomattu useammassa koulussa. (Laitinen ym. 2010, 50.)

"Oppilaiden lähtötaso alakoulusta seitsemännelle luokalle siirryttäessä on mielestäni aika heikko. Musiikinopetus riippuu liikaa alakoulun opettajien taidosta ja harrastuneisuudesta. Suurin osa musiikinopetuksen pakollisista tunteista on kuitenkin jo alakoulun puolella." (Laitinen ym. 2010, 50.)

"7. luokalla ei yksi viikkotunti riitä ja kun vielä edessä on koko luokka, ei ehdi neuvoa kädestä pitäen." (Laitinen ym. 2010, 50.)

"Kaikille yhteistä musiikkia tarvittaisiin kaikille läpi koko peruskoulun ja yläkoulun ajan valinnaisuuden ohella. Oppilaita ei pidä laittaa valitsemaan musiikin ja kuvataiteen tai minkään muunkaan oppiaineen välillä, vaan musiikin opiskelun pitäisi olla jokaisen oikeus. Kaikki taideaineet tukevat oppilaiden persoonallisuuden ja sosiaalisuuden kehittymistä. Niitä pitää pystyä myös integroimaan toisiinsa eikä erottamaan jyrkästi toisistaan. Taiteet ovat kokonaisterapeuttisia aineita viitaten myös kaikkiin viime vuosina koulumaailmaakin järjestyttäviin tapahtumiin. (Laitinen ym. 2010, 51.)

Oppilaiden käsitykset musiikintunneilla opetettavista asioista poikkesivat opettajien antamista vastauksista. Oppilaiden mukaan sisältöjä oli opiskeltu huomattavasti vähemmän.

Arvioinnin tulosten perusteella oppilaiden osaaminen kyseisissä aineissa on vaihtelevaa. Kokonaisuudessaan oppiaineesta riippumatta taso on keskimääräisesti välttävää, mutta kaikkien oppiaineiden kohdalla voitiin huomata myös suuria tasoeroja. Kyselyn perusteella oppilaiden asennoituminen musiikkiin on kuitenkin varsin myönteinen. Saaduista vastauksista pääteltiin, että mm. musiikilla on tärkeä tehtävä oppilaiden kouluviihtyvyydessä. Rehtorit ja opettajat puolestaan näkivät taito- ja taideaineet hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä lisäävinä sekä monipuolista kehitystä tukevinä oppiaineina.

3.2 Opetussuunnitelma

Koko peruskoulun olemassaolon ajan kehitys on edennyt opetussuunnitelmien osalta kohti suurempaa paikallista ja koulukohtaista vapautta. (Suomi 2009, 83.) Tämä tarkoittaa sitä, että valtakunnalliset opetussuunnitelmat väljentyvät. Suomen mukaan väljentyminen näkyi erityisesti Opetushallituksen vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa. Opetushallituksen päättämät perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS 2004) ohjaavat koulun opetustyötä ja asettavat yleiset tavoitteet. Perusteissa määritellään kasvatusta ja opetustyön keskeisimmät teemat kuten arvoperusta, opetuksen rakenne, oppimiseen ja työtapoihin liittyvät periaatteet, oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt, oppilaan ohjaukseen liittyvät asiat, arviointimenetelmät sekä koulun ja kodin yhteistyön merkitys. Musiikinopettajaa sitovat sekä yleiset opetussuunnitelmassa mainitut kasvatustavoitteet, että ainekohtaiset tavoitteet ja vaatimukset, musiikinopettajalla musiikin tavoitteet ja työtavat. (Laasonen 2009, 12.)

Valtakunnallisen opetussuunnitelman pohjalta laaditaan kunta- ja koulukohtaiset opetussuunnitelmat, joiden puitteissa koulut voivat kehittää omia vahvuuksiaan ja suunnitella toimintakulttuuriaan. Koulukohtaiset opetussuunnitelmat ovat mahdollistaneet opettajien asiantuntemuksen hyödyntämistä paljon aiempaa enemmän. (Suomi 2009, 83.) Opetushallituksen teettämän arvioinnin tuloksista

selviää että lähes puolet otoskoulun opettajista käyttävät paikallista opetussuunnitelmaa apuna työssään. (Laitinen ym. 2010, 50.)

Virallisen opetussuunnitelman lisäksi koulun toimintaa ohjaa ja arvottaa niin kutsuttu piilo-opetussuunnitelma, joka sisältää yksittäisen opettajan, opettajakunnan ja koko kouluyhteisön kirjoittamattomat säännöt ja käytänteet. (Kosonen 2009, 163.) Koulujen musiikin opettajien mukaan tämänhetkinen OPS (2004) on laadittu niin, että opettajat voivat edelleen opettaa hyvin vapaasti. Perusteet eivät anna tarkkoja ohjeita tuntien sisällöksi tai edellytä jonkin tietyn asian läpikäymistä kaikissa suomalaisissa kouluissa. (KMO 2013.) Opettajan on kuitenkin tutustuttava ja omaksuttava sekä paikallinen että valtakunnallinen opetussuunnitelma voidakseen toteuttaa sitä moitteettomasti. Myös opettajan omat arvot ja kasvatuseriaatteet on mukautettava opetussuunnitelman kanssa sopiviksi. (Laasonen 2009, 12-13.) Tämänhetkiset opetussuunnitelman perusteet ovat vuodelta 2004 ja uudistuneen opetussuunnitelman on määrä astua voimaan vuonna 2016. (POPS 2004.)

Koulujen musiikin opettajat (KMO 2013) pohtivat internet-sivuillaan musiikin opetussuunnitelman haastavuutta ja sitä, miten sen toteuttaminen vaatii asialliset opetustilat sekä hyvän varustuksen. Opetussuunnitelman toteuttaminen ei siis ole ainoastaan opettajasta kiinni. Opettajalla on kuitenkin valta valita opetukseen käyttämänsä menetelmät.

3.3 Opetusmenetelmät ja työtavat

Opetusmenetelmät tarkoittavat käytännön toimia, joiden avulla opettaja organisoii opiskelua ja pyrkii edistämään oppimista. Vuorisen (1993) mukaan ei ole mahdollista löytää yhtä ulottuvuutta, jonka mukaan työtavat voitaisiin järjestää. Työtavan tärkein valintaperuste on se, mihin opetuksessa pyritään eli mikä on tavoite. Sen lisäksi menetelmän valinnassa on otettava huomioon opiskelijoiden taso ja ryhmän motivaatio, opettajan taidot ja ulkonaiset resurssit kuten tila, välineet, oppimateriaalit ja ajankäyttö. (Vuorinen 1993, 63-71.)

Yleensä musiikinopetuksen perusideoina ovat yhteistyö, vuorovaikutus, tasa-arvoisuus ja oppilaan oma aktiivisuus sekä itsenäinen oppiminen (Rikandi 2010, 21). Opetussuunnitelman perusteissa (2004) korostetaan, että opetuksessa on otettava

huomioon musiikin ymmärtämisen ja käsitteellistämisen perustana ovat kuuntelun ja musisoinnin yhdessä saadut merkitykselliset kokemukset. Alakoulun ensimmäisillä vuosiluokilla opetuksen tulee antaa oppilaalle käsityksiä erilaisista äänimaailmoista ja musiikeista sekä rohkaista oppilasta ilmaisemaan omia mielikuviaan (POPS 2004). Opetussuunnitelma antaa opettajalle selkeät raamit, joiden sisällä menetelmänsä valita.

Vuorinen (1993) korostaa, että opetuksen rutinoitumista pitäisi pitää ensisijaisesti hyvänä asiana, koska rutiiniksi muodostunut työtapo antaa toimintaan voimaa. Opettajan luovuus on yleensä parhaiten käytössä, kun opetustilanne on turvallinen uusien ideoiden kokeilemiseen. Turvallisuus onkin monelle opettajalle yksi tärkeä työtavan valintaan vaikuttava tekijä. (Vuorinen 1993, 65; 72.)

Nykyisin musiikinopetuksen välineet ja työtavat ovat hyvin monipuoliset. Karppisen haastatteleminen opettajien menetelmissä onkin selviä eroja. Toinen käyttää tunnilla mielellään muistiinpanoja ja videoaineistoa, kun taas toinen pyrkii opettamaan myös historia- ja teoria-aiheita musisoinnin avulla. (Karppinen 2007, 45-46.) Haastattelujen perusteella tuntien monipuolisuutta pidettiin arvossa. Haastatellut 7.-luokkalaiset olivat sitä mieltä, että onnistuneella musiikintunnilla soitetaan ja lauletaan paljon sekä opitaan uutta. Karppisen (2007) tekemien haastattelujen tuloksissa selvisi myös, että oppilaat toivoisivat musiikintunneille enemmän itsenäistä työskentelyä, jossa opettaja toimisi enemmän tukijana kuin johtajana. (Karppinen 2007, 40.)

Yksi tällaiseen oppilaiden toivomaan työmuotoon sopiva suuntaus on yhteistoiminnallisuus. Yhteistoiminnallinen oppiminen on pienryhmätyöskentelyä, jossa opitaan sekä ongelmanratkaisua ja tietopohjaista aineistoa että ryhmätyötaitoja ja arviointia. (Ruohotie 1998, 10.) Yhteistoiminnallisen oppimisen päämääränä on kokonaisvaltainen oppiminen ja oppilaan koko perusosaamisen kasvun tukeminen. Monipuoliset sosiaaliset taidot ja kyky työskennellä ryhmässä ovat ryhmän tuloksellisen toiminnan perusta. (Savolainen 1997, 19; 48.) Yhteistoiminnallinen oppiminen on prosessi, joka käyttää hyväkseen eri aisteja, tunteita, mielikuvia ja kokemuksia. Oppilas itse on aktiivinen toimija ja rakentaa omaa tietämystään jatkuvasti. Menetelmällä on saavutettu hyviä oppimistuloksia, mutta myös sosiaalisen kasvun ja yhteistyötaitojen kehittymistä. (Savolainen 1997, 21-23.) Yhteistoiminnallisia menetelmiä on käytetty musiikintunneilla toistaiseksi

vielä harvakseltaan. Samoin aiempaa tutkimusta aiheesta musiikkikasvatuksen alalta on melko vähän. Musiikin ollessa yksi tärkeimpiä kouluaineita yhteistyötä ajatellen, voisi yhteistoiminnallisia menetelmiä käyttää tunneilla enemmänkin. (Salmela 2012, 5.) Salmelan (2012) mukaan yhteistoiminnallista oppimista voisi soveltaa musiikin teoriaosuuksiin siinä missä muihinkin reaaliaineisiin.

3.4 Oppimateriaalit

Oppimateriaalit ovat Kuusiston mukaan pääosin valtakunnallisesti tuotettuja oppi- ja työkirjoja sekä niihin liittyviä oheismateriaaleja, kuten opettajan oppaita tai av-materiaaleja (Kuusisto 1988.) Oppimateriaalit tukevat opettajaa opetustyössä. Hyvä oppimateriaali on suunniteltu ja toteutettu opetussuunnitelmaan pohjautuen, mikä vähentää opetussuunnitelmaan kuulumattomien asioiden läpikäymistä. Vaikka opettajan työ valmiiden materiaalien avulla helpottuu, se voi myös passivoida opettajia. Seuraavan oppitunnin kulku voidaan katsoa kirjasta ja musiikkia kuunteluttaa suoraan cd-levyltä. Koulujen musiikinopettajat ry:n (KMO 2013) suositus on, että jokaisessa musiikkiluokassa tulisi olla monipuolinen äänitteistö musiikin eri lajeista ja kulttuureista, oppikirjat eri luokka-asteille ja jokaiselle oppilaalle, musiikkitietosanakirja ja musiikin tietokirjallisuutta sekä muuta soitto- ja laulumateriaalia.

Otin tarkasteluun ala- ja yläkoululaisille suunnatut musiikin oppikirjasarjat sekä opettajan oppaat ja tutkin, miten hyvin niiden sisällöt vastaavat opetussuunnitelman asettamia tavoitteita ja tarjoavatko ne eri opetusmenetelmiä. Tarkastelen vasta ilmestynyttä ja tällä hetkellä paljon käytössä olevaa *Soi* -kirjasarjaa (Ruodemäki, Ruoho, Räsänen, Salminen 2008) sekä sille jatkoksi tehtyä *Musa soi*-kirjasarjan ensimmäistä osaa (Juutilainen, Kukkula 2008.)

Soi -kirjasarjan kirjat (1-2, 3-4, 5-6) ovat teemaltaan yhtenäiset, ja kirja on jaettu kolmeen yläkappaleeseen vuodenaikojen mukaan (syksy, talvi, kevät). Niiden sisällä olevat teemat kuitenkin muuttuvat ikäryhmittäin. Kaikkiin kirjasarjan kirjoihin kuuluu myös kattava joululauluosio sekä musiikinteoriaoppia. Lisämateriaaleina ovat opettajalle tarkoitettu opettajan opas ja kuuntelutehtäviä ja taustanauhoja sisältävä cd-levy.

Musiikin opetussuunnitelman perusteet määrittelevät alakoulun 1-4 -luokkalaisten keskeisiksi sisällöiksi erilaisia äänenkäytön harjoitteita ja ikäryhmälle sopivia laululeikkejä sekä moniääniseen musisointiin valmentavia harjoituksia. Yhtenä osana on myös yhtyesoittoon valmentavat harjoitukset sekä monipuolinen musiikin kuuntelu. (POPS 2004) Kirjasarjan kahdessa ensimmäisessä osassa nämä opetussuunnitelman keskeiset sisällöt ovat selkeästi esillä.

Soi 1-2 -kirjassa (2009) laulujen avulla tutustutaan uusiin luokkatovereihin ja rohkaistutaan käyttämään omaa ääntä monipuolisesti. Instrumentteina opetellaan kanteletta sekä rytmi- ja laattasoittimien alkeita. Kirjassa on keskitytty laulujen monipuolisuuteen ja kouluvuoden keskeisiin teemoihin, esimerkkeinä pääsiäinen ja Kalevala. Kuunteluharjoituksia ensimmäisessä kirjassa on vielä maltillisesti. Lauluja on monipuolisesti ja mielestäni kokonaisuus on tasapainossa. Kirjassa on perinteisiä hyväksi koettuja lastenlauluja, mutta myös uusia kappaleita ja tekijöitä on nostettu esiin. Kirjasarjan toinen kirja (3-4, 2008) muuttuu edetessään haastavammiksi. Alussa keskitytään laululeikkeihin, kehorytmeihin sekä luokan rytmisoittimiin. Seuraavissa jaksoissa mukaan tulevat nokkahuilu, äänenkäytön harjoituksia sekä kuunteluharjoituksia musiikkityyleistä. Kirja sisältää myös kaikki maakuntalaulut ja lauluja muista pohjoismaista. Loppupuolella tutustutaan bassotteluun, rumpusettiin ja erilaisiin kompeihin. Kirjan sivuilta löytyy myös aiheisiin kytkeytyviä tietoiskuja, jotka ovat mielestäni oiva lisä.

Seuraava musiikin perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan jaettu ikäryhmä on 5.-9.- luokkalaiset. *Soi* -kirjasarja on tosin vain alakouluikäisille suunnattu eli sarjan viimeinen osa (2009) on 5-6.-luokkalaisille. Opetussuunnitelman (2004) määrittämät olennaiset sisällöt tälle ikäryhmälle ovat pitkälti aikaisemmin opitun laajentamista, kuten ääni-ilmaisua kehittäviä harjoituksia, moniäänistä lauluohjelmistoa, omaa musiikillista keksintää ja monenlaisien musiikin lajien tuntemista. Lisäksi yhtyesoittoaitoja kehitetään uusia musiikkikulttuureita ja musiikinlajeja esittelevällä soitto-ohjelmistolla ja haastavammilla yhtyesoittoharjoituksilla. Laulu- ja soitto-ohjelmiston lisäksi kuuntelumateriaalin tulisi olla monipuolista ja useita tyyllilajeja kattavaa. *Soi 5-6* -kirjassa (2009) lauluohjelmisto on suunnattu jo vähän vanhemmille oppilaille. Mukana on jo ulkomaankielisiä kappaleita, menevämpiä lastenlauluja ja helppoja pop-kappaleita. Kirjan keskeisinä teemoina ovat bändisoittimet, laulutekniikan syventäminen, "musiikin monet kasvot" eli lauluja maailmalta sekä

musiikinhistoria-osuus. Kuunteluharjoituksiakin on edellisiin sarjan kirjoihin verrattuna runsaasti. Mielenkiintoisia ja nykyaikaisia aiheita ovat esimerkiksi beatboxaus, elokuva- ja pelimusiikki sekä konserttikäyttäytyminen.

Soi -kirjasarja on selvästi tehty myötäilemään tiiviisti opetussuunnitelman sisältöjä, koska kirjan aiheet vastaavat niitä lähes täydellisesti. Voin siis uskoa, että opettajan on helppo työskennellä kyseisen kirjasarjan kanssa. Epäilemättä värikäs ja eläväinen ulkoasu saa varmasti myös oppilaat innostumaan. Opettajan oppaaseen on liitetty lisä- tai taustatietoa kappaleista, niiden merkityksestä ja tulkintatavoista. Oppaasta löytyy myös yksityiskohtaista perustietoa laulun- ja soitonopetuksesta, soittimista, rytmeistä ynnä muusta. Nykyään paljon korostettu integraatio on myös otettu huomioon ja laulujen yhteyteen on liitetty muihin oppiaineisiin liittyviä tehtäviä. Opettajan opas vaikuttaa kätevältä lisämateriaalilta ja helpottaa opettajan työtä tuntien suunnittelun osalta. Ainoa huoleni on, että opas saattaa rajoittaa opettajan omaa mielikuvitusta liikaa antaessaan valmiita tehtävämalleja.

Yläkoululaisille tarkoitettu *Musa soi* -kirjasarja on eri kirjantekijöiden tuotosta, mutta jatkaa luontevasti *Soi*-kirjasarjan aloittamaa linjaa. Tutkin *Musa soi 7* -kirjaa (Juutilanen, Kukkula 2008.), joka on nimensä mukaisesti tarkoitettu 7.luokkalaisten musiikinopiskeluun. Kirjan laulut ovat menevämpiä kuin alakoululaisten kirjoissa ja muutamia poikkeuksia lukuunottamatta pääpaino onkin populaarimusiikissa. Kirjan kappaleet ovat sekoitus 2000-luvun hittejä ja jo legendoiksi muodostuneita ikivihreitä. Laulukirjojen kappalevalinnat eivät ole yksinkertainen asia. Valinnoissa on nimittäin huomioitava ajankohtaisuus, mutta samalla kirjan pitäisi olla ajaton ja kulutusta kestävä. Mielestäni kirjan laulut eivät ole ainakaan vielä puhkikulutettujen biisien maineessa. Kappaleiden yhteyteen on lisätty erikseen rumpukompit, basso- ja kitararytmit ja joissain tapauksissa myös kitranuotit ja tabulatuurit. Lisäksi joihinkin kappaleisiin on sovitettu lauluharmonioita. Näin kappaleista voi halutessaan saada aidon kuuloisia bändiversioita. *Soi*-kirjasarjan tavoin myös *Musa soi 7* sisältää asiallisia tietopaketteja esimerkiksi bändisoittimista, laulutekniikasta ja orkesterisoitosta ja vieraista musiikkikulttuureista. Lisäksi musiikinteorian ja -historian tietoiskuja on ripoteltu kirjan sivuille. *Musa soi 7* (2008) on ihanteellinen kirja etenkin bändisoitosta kiinnostuneille nuorille. Selkeä toteutus helpottaa varmasti uusiin asioihin tarttumista.

Näiden kirjasarjojen (2008–2009) tarjoama ihannetilanne ei kuitenkaan päde kaikkien musiikin oppikirjojen kanssa. Mattilan vuonna 2006 tekemän tutkimuksen mukaan musiikin oppikirjat olivat vielä tuohon aikaan usein puutteellisia, kaavamaisia ja käsittelevät musiikin tyylilajeja rajallisesti. Mattilan haastattelemien tuolloin vastavalmistuneiden musiikinopettajien mielestä kansanlauluja on kirjoissa niukasti, klassisen musiikin tarkastelu on kaavamaista, eivätkä kirjat pysy kärryillä jatkuvasti uusiutuvan tuoreen pop-musiikin virtauksista. Haastateltavien mukaan materiaalin kerääminen vaatii paljon aktiivisuutta ja viitseliäisyyttä opettajalta. (Mattila 2006, 57.) Myös Karppisen (2007) haastattelemat opettajat tekevät suuren osan materiaalivalinnoista ja sovituksista itse. Näin opettaja pystyy ottamaan paremmin oppilaiden taitotason ja erityisosaamisen huomioon, ja kaikki pystyvät osallistumaan musisointiin. Samalla sisältö pysyy ajankohtaisena. Toisaalta haastatteluissa korostui myös niin kutsuttujen klassikkokappaleiden tärkeys, mikä kaventaa sukupolvien välistä kuilua. (Karppinen 2007, 45-46.) Mielestäni on hyvä, että opettajilla on valinnan varaa tuntien sisällön suunnittelun suhteen. Näin jokainen saa opettaa itselleen luontevalla tavalla ja keskittyä myös omiin vahvuusalueisiinsa.

4 MOTIVAATIO MUSIIKINOPETUKSESSA

Motivaatio on suoranaisessa yhteydessä asetettujen tavoitteiden täyttymiseen. Miten lasten suhtautumiset eri oppiaineisiin syntyvät ja miten ne vaikuttavat lapsen koulumenestykseen? Mikä opettajan rooli on motivaation synnyssä? Motivaation tutkimus pyrkii vastaamaan tällaisiin kysymyksiin. (Aunola 2002, 105.) Seuraavassa esitellään motivaation käsitettä ja tekijöitä, jotka vaikuttavat motivaation syntyyn.

4.1 Motivaation käsite

Motivaatiolla selitetään yleensä ihmisen halua tehdä jotain. Motivaatiotutkimuksella puolestaan tutkitaan ihmisen valintoja ja sitä, miksi ihminen toimii tietyllä tavalla. Motivaatio näkyy yksittäisenä toimintana joissakin tietyssä tilanteessa, mutta myös toimintojen samanlaisuutena koko elämänkaarella. Motivaatio voi olla tietoista tai tiedostamatonta. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 10.) Motivaatio-käsitteen taustalla on sana *motiivi*, joka tarkoittaa päämäärään suuntautuvaa käytöstä aikaansaavaa ja ylläpitävää voimaa. Yleisellä tasolla motivaation voi siis määritellä motiivien aikaansaanaksi henkiseksi tilaksi, joka määrää, millä vireydellä ihminen toimii ja mihin hän energiansa suuntaa. (Vuorinen 1993, 12.)

Palkkioilla ja kannustamisella on vahva merkitys sille, miten innokkaasti opiskelulle asetettuihin tavoitteisiin pyritään. Nämä voivat olla joko ulkoisia tai sisäisiä. Kannustaminen ennakoi palkkiota ja lisää toimintaa, palkkiot puolestaan vahvistavat sitä. Myös motivaatio voidaan jakaa sisäiseen tai ulkoiseen motivaatioon riippuen siitä, toimiiko ihminen omasta halustaan vai ohjaako toimintaa jokin ulkoinen motiivi. (Ruohotie 1998, 38.) Vaikka sisäinen motivaatio onkin laadultaan voimakkainta, on ulkoisellakin motivaatiolla paikkansa käytännön opetustyössä. Kaikkeen tarpeelliseenkaan opiskeluun ei aina liity sisäistä paloa. Motivaatio ei kuitenkaan selity ainoastaan yksityisistä motiiveista, sillä niiden taustalla ovat yksilön asenteet, uskomukset, arvot ja elämäkatsomus. (Vuorinen 1993, 16.)

Motivaatio ei myöskään itsessään ole onnistuneen opiskelun edellytys, mutta se on välttämätön.

4.2 Motivaation syntyyn vaikuttavia tekijöitä

Oppilaan motivaatioon vaikuttavat useat taustatekijät - joskus motivaation syntymiseen riittää pelkkä opettajan persoona tai kiinnostava aihe. (Vuorinen 1993, 24.) Silti onnistuneen oppitunnin ja mielekkään opiskelun tärkein edellytys on myönteinen tunneilmapiiri. Opettajan persoona, opetustyyli, asennoituminen, pedagogiset taidot, opetusmenetelmät ja oppilaiden kanssa muodostetut vuorovaikutussuhteet liittyvät kiinteästi hyvän tunneilmapiirin muodostumiseen. Musiikin aineenopettajilla hyvän vuorovaikutussuhteen luominen ei kuitenkaan ole helppoa, jos vertaa esimerkiksi luokanopettajiin. Musiikinopettaja näkee oppilaitaan muutaman kerran viikossa, ja oppilaita on tämän lisäksi runsaasti. (Puupponen 2009, 5.)

Tavoitteiden muodostumiseen ja toimintatapojen valintaan vaikuttavat yksilön aikaisempiin kokemuksiin perustuvat tiedot, taidot ja asenteet. Näiden muodostamia kokonaisuuksia kutsutaan skeemoiksi eli sisäisiksi malleiksi. Oppimisen edellytykseksi ei riitä, että oppilas saa oikeaa tietoa ja harjoituksia käsiteltävästä aiheesta, vaan opiskelija tarvitsee aikaa tiedon ja kokemusten prosessointiin, niin että ne liittyvät aikaisempiin sisäisiin malleihin ja muodostavat uuden skeeman. (Vuorinen 1993, 3-5.) Tämä siis tarkoittaa käytännössä sitä, että opiskeltuja asioita pitäisi kerrata ja harjoitella, jotta opitun asian voi sisäistää.

Tiedon omaksumista voi jarruttaa myös epäonnistumisen pelko tai liian korkeat odotukset. Motivaation syntymiseen vaikuttavat itsearvostus sekä usko omaan kykyihin ja mahdollisuuksiin. Tärkeä asema on myös opettajalla, jonka tulisi olla kärsivällinen ja kannustava. (Ruohotie 1998, 34; 38.)

Karppisen (2007) 7. -luokkalaisille tekemien haastattelujen perusteella oppilaille on tärkeää, että opettaja on aidosti kiinnostunut oppilaiden edistymisestä. Haastateltavat korostivat opettajan ammattitaidon merkitystä motivaation syntymisessä. On myös tärkeää, että opettaja itse on motivoitunut ja haluaa kehittyä jatkuvasti. Se näkyy positiivisena vaikutuksena tunneilla. (Karppinen 2007, 48; 36-37.) Oppilaiden vastaukset ovat melko itsestäänselviä, kukapa motivoituisi välinpitämättömän ja osaamattoman opettajan johdolla. On kuitenkin hienoa, että

yläkoululaiset osaavat itsekin tunnistaa, mikä parantaa heidän opiskelumotivaatiotaan.

Bandura (1997, 218-219) mainitsee, ettei kukaan ole syntyessään kiinnostunut ooppera-aarioista tai kontrabasson soitosta, vaan aktiviteetit muodostuvat merkityksekkäiksi onnistuneiden oppimiskokemusten kautta ja yksilölle voi kehittyä voimakas motivaatio. Motivoitunut musiikinopiskelija oppii paljon lähes riippumatta musiikillisesta lahjakkuudesta, kun taas moni lahjakas oppilas jää keskinkertaiseksi muusikoksi, jos opiskelumotivaatio on puutteellinen. Motivaatio ja tavoitteet ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Nykyään motivaation tutkimus keskittyy pitkälti tavoiteteorioihin, joiden mukaan motivaatio perustuu yksilön itselleen asettamiin tavoitteisiin. Selkeät ja haasteelliset tavoitteet lisäävät motivaatiota. Myös välitavoitteilla on suuri merkitys motivaation säilymiselle. (Lahtinen 2008, 11; Anttila & Juvonen 2002, 99, 106; Bandura 1997, 137.)

Motivaatio ja oppilaan kykyuskomukset kehittyvät kouluvuosien myötä. Aluksi ensimmäisten kolmen vuoden aikana positiivinen palaute ja menestyminen motivoivat ja tukevat myönteisen minäkuvan kehittymistä. Myöhemmin motivaatio puolestaan ennustaa parempaa suoriutumista. Hyvä menestys lisää myönteistä suhtautumista, joka puolestaan heijastuu taitojen kehitykseen. Vastaavasti heikko menestys vaikuttaa kielteisesti minäkuvan ja asenteiden kehitykseen ja luonnollisesti menestykseen. Oppilaat, jotka uskovat onnistuvansa, kehittyvät taidoissaan muita paremmin. (Anttila & Juvonen 2002, 114.)

4.2 Miten motivoida oppilaita?

Motivaatiota ei voida opettaa, mutta se voidaan synnyttää, sitä voidaan vahvistaa ja sen pysymiseen voidaan vaikuttaa. (Vuorinen 1993, 26.)

Suomalaisessa koulujärjestelmässä ei nähtävästi tueta oppilaan koulumotivaatiota tarpeeksi, koska tutkimukset ovat osoittaneet motivaation heikkenemistä ylemmille luokille siirryttäessä. (Salminen & Sinivuori 2005, 2.) Motivaatiota voidaan kuitenkin rakentaa opiskelun aikana selvittämällä oppilaiden tavoitteita ja käsittelemällä opiskeluun liittyvää vastustusta, mikä on aivan luonnollinen osa oppimisprosessia. Käytännön opetustyössä on hyvä pitää mielessä, että vain osa käyttäytymisestä

selittyy tiedostettujen toisille ilmaistavissa olevien tarpeiden tai motiivien avulla. Osa motiiveista on tiedostamattomia ja toisaalta on myös motiiveja, joita ei joistain syistä haluta näyttää.

Perinteisesti motivaatiota on pyritty parantamaan palkkioilla ja rangaistuksilla, eikä niiden tehokkuutta tietyissä asioissa voi kieltää. On kuitenkin huomionarvoista, että opiskelusta ja sen tuloksista saatavat palkinnot ovat opiskelumotivaatioon eniten vaikuttava seikka. Niin sanotut sekundääriset palkinnot vaikeuttavat motivaation syntymistä tai ylläpitämistä. Esimerkkinä opettaja palkitsee oppilaitaan päästämällä tunnilta aikaisemmin, jos he lakkaavat meluamasta. Samalla opettaja viestii, ettei opiskelu ole mukavaa. Yleensä oppilaat hyötyvät palkitsemisesta enemmän kuin rangaistuksista. Silti niistä ei voida täysin luopua kouluympäristössä. Rangaistus on hyvä antaa oppilaalle kahden kesken, jotta vältetään leimaamiselta ja sitä kautta motivaation heikentymiseltä. (Vuorinen 1993, 28-29.)

Motivoimisessa on tärkeää kohdata tosiasiat ja aloittaa siitä tilanteesta, mikä kyseisellä hetkellä vallitsee. Joskus opettaja voi uskotella ryhmälleen, että kaikki ovat kiinnostuneita aiheesta, vaikka todellisuudessa tilanne on toinen. Opettajan on hyvä oppia tuntemaan ryhmän ja yksittäisten oppilaiden kiinnostuksen kohteet, jotta hän voi käyttää niitä hyväksi. Aina ne eivät ole kytköksissä opetettavaan aiheeseen, mutta joitain energianlähteitä voi käyttää hyvinkin erilaisten asioiden opiskelussa. (Vuorinen 1993, 16-19.)

Opetustilanteessa on motivoinnin kannalta tärkeää, minkälaisessa roolissa opettaja lähestyy ryhmäänsä. Tämä vaikuttaa siihen millaisina oppilaat näyttäytyvät opettajalle. Tasavertaisina oppilaitaan kohteleva opettaja saa myös oppilaistaan yhteistyöhaluisia ja toisiaan kunnioittavia. Uuden ryhmän kanssa on myös oleellista aloittaa niin kutsutulla lämmittelyllä, jonka aikana ryhmän sosiaaliset roolit ja tunnesuhteet alkavat muotoutua. Hyviä lämmittelyvaiheen harjoituksia ovat kaikki toiminnalliset ja vuorovaikutusta sisältävät harjoitukset ja leikit. Niiden avulla on turvallista aloittaa ryhmään tutustuminen. (Vuorinen 1993, 33.)

Oppilaan motivoimisen kannalta kannattaa ottaa huomioon vielä ainakin kaksi seikkaa: kiinnostavuus ja saavutettavuus. Vuorisen (1993) mukaan aiheen kiinnostavuuteen liittyvät yksilön arvot ja senhetkiset tarpeet. Oppilas motivoituu parhaiten sellaiseen opiskeluun, jonka tavoitteet tukevat hänen elämänsä arvoja ja tärkeitä päämääriä. Tämä pätee myös tavoitteen saavutettavuuteen. Tehtävät eivät

motivoi työskentelemään, jos tavoitteen saavuttaminen tuntuu mahdottomalta tai todella vaikealta. Toisaalta liian helpotkaan tehtävät eivät synnytä vahvaa motivaatiota. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että musiikintunnin aiheet täytyisi yrittää kytkeä nuorten elämää koskettaviksi ja mielekkyyden kannalta tehtävien tulisi olla haastavia. Motivoinnin yhtenä tehtävänä on siis auttaa opiskelijoita selvittämään, millä tavoin työskentely liittyy heidän tarpeisiinsa ja arvoihinsa, sillä usein opiskelijoiden ennakoasenteet tai tietämättömyys estävät heitä näkemästä aiheiden yhteyden heille tärkeisiin asioihin. (Vuorinen 1993, 21.) Tämän vuoksi musiikintunneilla käsiteltävien aiheiden ja käytettävien menetelmien tulisi olla mahdollisimman monipuolisia.

5 MUSIIKINOPETUKSEN TULEVAISUUDEN NÄKYMÄ

Viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana koulujen musiikinopetus on muuttunut huomattavasti. Musiikinopetuksessa, kuten muussakin opetuksessa ollaan jatkuvasti uusien asioiden äärellä. Etenkin multimedian rooli opetuksessa on nostanut kasvuaan. Tämä johtuu esimerkiksi tietokoneiden, tietoverkkojen ja älypuhelinien kehittymisestä. (Sihvonen 2009, 373.) Nämä tuovat opetukseen uusia mahdollisuuksia, mutta asettaa samalla myös haasteensa opetuksen järjestämiselle. Digitaalisen aikakauden parhaita etuja on äänitteiden kopioitavuus, muokattavuus ja yhdistettävyyden esimerkiksi videoon ja kuvaan. Kääntöpuolena ovat tekijänoikeudet, joiden noudattaminen asettaa tiukkoja vaatimuksia. (Myllykoski 2006, 187.) Myllykoski (2006) kertoo artikkelissaan, että musiikkitekniikka on vasta viime vuosina tullut tutummaksi ihmisille, joilla ei ole musiikkikoulutusta tai aiempaa soittokokemusta. Ohjelmistojen kehittäjät ovat pystyneet vastaamaan tämän ihmisjoukon tarpeisiin. Pedagogisia ominaisuuksia kaivataan vielä, jotta ohjelmia voisi vieläkin paremmin käyttää hyväksi musiikinopetuksessa. (Myllykoski 2006, 191.)

Selkein muutos musiikinopetuksessa on ollut painopisteen siirtyminen laulunopetuksesta soittamiseen, varsinkin yhtyesoittoon. Sähköinen äänentoisto ja monipuolinen soitinvalikoima ovat tulleet jäädäkseen, ja musiikin taltioiminen on vakiinnuttamassa asemaansa koulun musiikinopetuksen merkittävänä uutena työtapana. Bändisoittimet ovat olleet jo pitkään itsestään selviä musisoimisen välineitä koulussa ja nyt on tarvetta tietokonepohjaisille työvälineille. Opetuksen järjestämiseen tämä vaikuttaa siten, että tarvitaan enemmän tiloja erilaisille työtavoille. Opetusryhmien kokoa ja tilojen mitoitusta pitäisi tarkastella opetuksen tavoitteiden ja työtapojen näkökulmasta. (Unkari 2012, 5.)

Epäilen, että jatkossa oppiaineiden integrointi tulee myös yleistymään. Musiikkia voidaan liittää kielten, äidinkielen tai liikunnan tunteihin. Tai vaihtoehtoisesti musiikintunneilla voidaan musiikkiin yhdistellä vaikka historian tai maantiedon aiheita.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että musiikkiluokilla opetussuunnitelmissa asetetut tavoitteet täyttyvät paremmin ja oppilaiden motivaatio musisointiin on korkealla.

Tätä on tulosta selitetty ainakin musiikkiluokkalaisten suuremmilla tuntimäärillä. On siis myös todennäköistä, että mahdollisuus tavoitteellisempaan työskentelyyn avautuu myös niin kutsuille tavallisille oppilaille. Uudistuvissa vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteissa musiikinopiskelua on nimittäin yksi tunti enemmän.

6 POHDINTA

Tutkimuksen lähtökohtainen ajatus oli selvittää, millaiset ovat musiikinopetuksen tavoitteet ja miten ne täyttyvät. Yhtenä osana tutkimuksessa tarkasteltiin, miten oppilaita voi motivoida ja sitä kautta saada tunnilla parempia tuloksia. Tulevana opettajana koen opetussuunnitelmien tutkimisen ja musiikinopetuksen tavoitteiden selvittämisen tärkeäksi aiheeksi. Siitä olisi mielestäni aiheellista tehdä laajempaa jatkotutkimusta. Opetussuunnitelma ohjaa opetusta, joten on olennaista selvittää, toteutuvatko tavoitteet oppitunneilla. Mielestäni aiheen tutkimisesta olisi hyötyä opettajille ja opetussuunnitelmien laatijoille.

Tutkimuksessa selvisi, että motivaation vaikutus opintojen etenemiseen ja tavoitteiden täyttymiseen on todella tärkeä. On kuitenkin helpottavaa ymmärtää, ettei motivaation syntyminen ja ylläpitäminen ole yksin opettajan tai oppilaan harteilla, vaan siihen vaikuttavat monet osatekijät. Tutkimuksessa ilmeni myös, että opettajalla on käytössään paljon materiaalia ja menetelmiä oppilaiden motivaation parantamiseen ja ryhmän toiminnan kehittämiseen. Silti tulevaisuudessa olisi hienoa löytää uusia toimivia työtapoja sekä uutta materiaalia musiikintunneille. Samoin olisi tarpeen kehittää keinoja, joilla musiikintunneista saataisiin entistä tehokkaampia.

Tämä tutkimus herätteli minua ajattelemaan musiikinopetuksen tavoitteita ja musiikintuntien sisältöjä tarkemmin. Sain myös paremman kokonaiskuvan siitä, miten tämän päivän musiikinopetukseen on päädytty ja mihin opetuksen suunta on kulkemassa. Opetussuunnitelman perusteiden tarkastelu antoi minulle taas paremman kokonaiskuvan siitä, mitä musiikinopetukselta nykypäivän koulussa vaaditaan. Koska olen vasta opiskelemassa musiikinopettajaksi, kiinnostuin erityisesti musiikinopetuksen tulevaisuudesta. Miltä tulevat opetussuunnitelman perusteet näyttävät? Miten musiikinopetus muuttuu jatkuvasti ja miten muutoksen perässä pysytään? Ymmärsin, ettei opetus todella olekaan enää samanlaista kuin omina kouluaikoinani. Lukiessani aineistoa ja aikaisempia tutkimuksia tulin myös enemmän tietoiseksi siitä, että toimivassa opetuksessa on kyse molemmista osapuolista: oppilaan ja opettajan välisestä vuorovaikutuksesta.

Olen kiinnostunut jatkamaan tutkimusta kyseisestä aiheesta ja selvittää opettajien tuntityöskentelymenetelmiä, rutiineja ja selviytymiskeinoja. Haluan myös selvittää, miten tarkasti opettajat noudattavat opetussuunnitelmien tavoitteita ja ovatko he itse määrittäneet joitain tavoitteita opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden lisäksi.

7 LÄHTEET

- Anttila, M. & Juvonen, A. 2002. *Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta*. Joensuu University Press Oy, Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Aunola, K. 2002. Motivaation kehitys kouluikässä. *Mikä meitä liikuttaa*. Toim. Nurmi, J-E & Salmela-Aro, K. P-S Kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Bandura, A. 1997. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*.
- Hirsjärvi, S. 1983. *Kasvatustieteen käsitteistö*. Helsingissä: Otava.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Jurva, J. 2007. *Soittimia kouluun: Musiikinopetuksen kehitys 1950-luvulta peruskoulun alkuun oppikirjojen valossa*.
- Juutilainen, E-M., Kukkula T. 2008. *Musa soi 7*.
- Karppinen, M. 2007. *Musiikinopettajan mallivaikutus : Musiikinopettajan persoonan vaikutus oppilaiden musiikinopiskelun motivaatioon*. Jyväskylän yliopisto.
- Kettunen, H. 1999. *Musiikinopetuksen vaiheita 1900 -luvun alusta peruskoulujärjestelmän alkuun*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkیتieteen laitos.
- Kivikoski, L. 2005. *Musiikkiharrastus ja motivaatio koulun musiikintunneilla*. Jyväskylän yliopisto.
- KMO, 2013. http://www.koulujenmusiikinopettajat.fi/ops/ops_tietopaketti.php
- Kosonen, E. 2009. Musiikkia koulussa ja koulun jälkeen. In *Musiikkikasvatus : Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*.
- Kosunen, T. 1994. *Luokanopettaja kirjoitetun opetussuunnitelman käyttäjänä ja kehittäjänä*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuu: University of Joensuu.
- Kuusisto, J. 1989. *Oppimateriaalit peruskoulun ala- ja yläasteella 1988 = A survey of teachers' views about learning materials in the comprehensive school*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Laasonen, P. 2009. *"Kun nauttii musiikista ja haluaa sen jakaa, kaikki muu on sitten vaan tekniikkaa"* : Tutkimus neljän musiikinopettajan musiikinopettajuuskäsityksistä. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Lahtinen, E. 2008. *Motivaatio ja minäkäsitys lukutaidon ja koulumenestyksen selittäjinä yläkouluikäisillä oppilailla*. Jyväskylä.
- Laitinen, S., Hilmola, A., Juntunen, M-L. 2011. *Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla*. Opetushallitus.

- Malmberg, L-E., Little, T.D. 2002. Nuorten koulumotivaatio. *Mikä meitä liikuttaa*. Toim. Nurmi, J-E & Salmela-Aro, K. P-S Kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Mattila, K. A-M. 2006. *"Eihän musiikkia ees tarvi missään" : Musiikinopetuksen arvot ja arki kahden nuoren musiikinopettajan kokemina*. Jyväskylä: .
- Mikkonen, H., Räsänen, T., Salminen, P. 2010. *Soi 1-2, opettajan vinkkipankki*. Helsinki. WSOYpro.
- Mikkonen, H., Räsänen, T., Salminen, P. 2009. *Soi 1-2*. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Myllykoski, M. 2006. Mediatallenteet ja sovellusohjelmat musiikin lähiopetuksessa. *Musiikkikasvatusteknologia*. Toim. Ojala, J., Salavuo, M., Ruippo, M., Parkkila, O.
- Musiikin opetustilojen suunnitteluopas. 2012. Toim. Unkari, J.
http://www.oph.fi/download/143053_musiikin_opetustilojen_suunnitteluopas_i.pdf
- Oksanen, A. 2007. *Musiikin harrastajaksi koulun musiikintunneilta?*.
- Peltonen, M., Ruohotie, P. 1992. *Oppimismotivaatio : Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta*. Aavaranta-sarja, ISSN 0783-5523; n:O 29. Helsingissä: Otava.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet* 1985. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö. 2, oppiaineiden opetussuunnitelmat 1970*. Komiteanmietintö. 1970: 5. Hki: [Opetusministeriö].
- POPS 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki. Opetushallitus
- Puupponen, O. 2009. *"Tunnin jälkeen kaikki ovat tyytyväisiä" : Näkökulmia musiikin aineenopettajien ja oppilaiden väliseen toimivaan vuorovaikutukseen*. Progradu tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Rauste-von Wright, M. 1997. *Opettaja tienhaarassa : Konstruktivismia käytännössä*. [Jyväskylä]: Atena.
- Rikandi, I. (ed.). *Mapping the Common Ground: Philosophical Perspectives on Finnish Music Education*.
- Ruodemäki, R-J, Ruoho, E., Räsänen, T., Salminen, S. 2008. *Soi 3-4*. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Ruodemäki, R-J, Ruoho, E., Räsänen, T., Salminen, S. 2009. *Soi 5-6*. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Ruohotie, Pekka. 1998. *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Business edita. Helsinki: Edita.

- Salmela, E. 2012. *Yhteistoiminnallisuus koulun bändiopetuksessa*. Jyväskylän yliopisto.
- Salminen, L., Sinivuori, K. 2005. *Motivaatiota etsimässä : Eläytymismenetelmätutkimus koulumotivaatioon vaikuttavista tekijöistä*. Jyväskylä.
- Savolainen, Leena. 1997. *Yhteistoiminnallinen oppiminen : Teknisestä toistamisesta opettajana kehittymiseen*. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto
- Sihvonen, M. 2009. *Multimedia-avusteinen musiikin oppiminen. Musiikkikasvatus : Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*.
- Suomi, Henna. 2009. *Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus. Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*.
- Swanwick, Keith. 1988. *Music, mind, and education*. London: Routledge.
- Söderlund, Linda. 2004. *Opetussuunnitelman tavoitteiden toteutuminen musiikkiluokalla*.
- Tykkyläinen, Laura. 2007. *Nuorten bändisoiton motivaatio*.
- Vuorinen, Ilpo. [1993]. *Tuhat tapaa opettaa : Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille*. Suomen morenoinstituutin julkaisusarja, Naantali: Resurssi.